

*Лариса ЄМЕЛЬЯНЕНКО**

МІНІМІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЯК ІМПЕРАТИВ ДЕТИНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний розвиток української державності позиціонує корупцію і тіньову економіку як ключову загрозу національній безпеці та одну із найбільших перешкод на шляху розвитку країни. Корупція і тіньова економіка ставлять під загрозу сам факт існування держави, виступають основною перешкодою для підвищення рівня життя населення, економічного розвитку, становлення громадянського суспільства, боротьби з організованою злочинністю. Зростання корупції в Україні — один з основних бар'єрів на шляху залучення іноземних інвестицій і сучасних технологій у національну економіку. Всеохоплююча корупція в усіх сферах національної економіки та гілках державного управління, високий рівень розвитку тіньової економіки створюють безліч перешкод на шляху проведення відповідних реформ і негативно впливають на інвестиційну привабливість України, що суттєво сповільнює хід даних процесів і нівелює ефективність проведених реформ, які набувають лише формального характеру. Одним із пріоритетних завдань державної антикорупційної політики в Україні повинно стати створення та впровадження якісної системи аналізу та оцінки корупційних ризиків у сфері публічного управління.

Корупція і тіньова економіка тісно переплетені та взаємопороджують одна одну. Тіньова економіка може існувати і розвиватися в значних масштабах лише в умовах корумпованості всіх систем державної влади і управління. Вона формує корупційні відносини в усіх сферах політики та економіки, від яких залежить її благополучне існування. Корупція змушує її залишатися в тіні та вести нелегальний бізнес, створює основу для формування її нових сфер і видів. Тіньова економіка — фінансова основа корупції, а корупція — фінансова основа тіньової економіки.

Корупція є однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 р. — на початку 2014 р. Згідно з результатами дослідження «Барометра Світової Корупції», яке проводив Міжнародний дослідницький центр Gallup International Association, 36 % українців були готові вийти на вулицю, протестуючи проти корупції. При цьому 74 % опитаних були впевненими у корумпованості саме державного сектора, а також у відсутності практичної діяльності органів влади в подоланні корупційних зловживань [4]. За оцінкою експертів МВФ, через високий рівень корупції в Україні зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) сповільнюється майже на 2 % у рік. За словами постійного представника МВФ в Україні Йоста Люнгмана, в разі подолання корупції українська економіка зможе зростати на 5 % у рік [6].

Ми поділяємо думку вітчизняного вченого З. Варналія, який справедливо зазначає, що подальший розвиток тіньової економіки та розквіт корупції призводять до перетворення України як держави на нове макроекономічне утворення — «тіньову парадержаву» [1]. «Тіньова парадержава» — це утворення державного типу макроекономічного рівня, в якому внаслідок високого рівня корупції та тінізації держа-

* *ЄМЕЛЬЯНЕНКО Лариса Михайлівна* — д.е.н., професор кафедри національної економіки та публічного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», lora-lara@ukr.net

вні послуги та суспільні блага розподіляються за ринковими принципами. У такому утворенні остаточно формуються та ефективно діють корупційні ринки державних послуг і суспільних благ, зокрема ринок адміністративно-господарських рішень, ринок державних посад, ринок державних привілеїв, ринок державного захисту прав і свобод громадян, ринок державної освіти і науки.

Корупція, як системне явище в економіці України, сприяє посиленню тінізації державного сектору економіки. У вітчизняній економіці корупція набуває найнебезпечніших форм прояву. Взаємодія корумпованої бюрократії, державно-монополістичних корпорацій і приватно-олігархічних холдингів призводить до створення і реалізації різноманітних тіньових схем, завдяки яким корумпованими чиновниками, олігархами, менеджерами державних монополій розкрадаються величезні суми грошей. Такі втрати збіднюють суспільство і гальмують розвиток економіки країни [2; 5].

Корупція спричиняє такі негативні наслідки для розвитку соціально-економічної системи, як: неефективний розподіл часових, інтелектуальних і матеріальних ресурсів; погіршення якості людського капіталу; деформації та диспропорції соціально-економічного розвитку; сповільнення темпів економічного зростання; зниження підприємницької та інвестиційної активності; нецільове використання ресурсів програм міжнародної економічної допомоги; зниження ефективності діяльності державних органів влади; активізація транснаціональної організованої злочинності; «приватизація» держави; політична нелегітимність влади; зниження рівня суспільної моралі; посилення соціальної апатії та зниження довіри до держави.

Економічним драйвером зростання та поширення корупції є тінізація фінансово-економічних відносин. Масштаби економічної корупції суттєво відрізняються у світовому вимірі. Однак у країнах, де тіньовий сектор перевищує легальну діяльність, корупція проникає практично в усі сфери національного господарства, пронизує вертикаль державного управління. Детінізація економіки можлива при запуску цілісної системи регуляторних дій, спрямованих передусім на викорінення причин і подолання передумов, які формують підґрунтя для економічної корупції. Тому запобігання і протидія тінізації політико-економічних відносин (а й корупції) має бути на сьогодні визначальним імперативом державної регуляторної політики.

Антикорупційна політика є комплексом взаємопов'язаних принципів, процедур і заходів, спрямованих на організацію протидії корупції та профілактику її виникнення; підвищення ефективності виявлення корупційних правопорушень і покарання за них; створення атмосфери суспільного неприйняття корупції у всіх її проявах. На сучасному етапі розвитку публічного сектору національної економіки важливо запроваджувати передовий світовий досвід щодо управління корупційними ризиками, що дозволить виявити недоліки в системі реалізації управлінських рішень і причини породження корупції в публічній службі.

Саме процес управління корупційними ризиками є одним із пріоритетних завдань на порядку денному таких міжнародних організацій, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Група країн по боротьбі з корупцією (GRECO), Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Всесвітній банк тощо. За даними Агентства США з міжнародного Розвитку (USAID), оцінювання корупційних ризиків необхідне для забезпечення розуміння корупційної ситуації в країні, виявлення та визначення пріоритетних цілей і завдань антикорупційних програм, з метою отримання результатів антикорупційної діяльності [5].

Процес управління корупційними ризиками, на думку міжнародних експертів, повинен включати такі обов'язкові складові: виявлення (ідентифікація) корупційного ризику; оцінка корупційного ризику; зниження (або мінімізація) корупційного ризику шляхом вживання спеціальних заходів [3].

У теперішній час проблема оцінювання рівня корупції та корупційних ризиків у системі публічного управління України є однією із ключових в антикорупційній полі-

тиці. Наявні в Україні дослідження щодо вивчення стану корупції мають однакові теоретико-методологічні проблеми, серед яких: неможливість порівняти та співвіднести різні показники у часі; відсутність аналізу непрямих показників корупції, таких як інституціональні можливості та стимули для корупції; застосування переважно кількісних методів, що не дозволяє дослідити корупційні механізми та виявити корупційні ризики у різних сферах; відсутність системи оцінки ефективності антикорупційних заходів із мінімізації конкретних корупційних ризиків тощо.

Сьогодні в Україні, за підтримки міжнародних організацій, необхідно створити передумови для реалізації антикорупційних заходів щодо забезпечення дієвої протидії корупції, зокрема з виявлення причин та умов скоєння корупційних діянь, організації та проведення моніторингу потенційних корупційних ризиків у системі публічного управління, обґрунтування, розробки та впровадження антикорупційної стратегії держави.

Література

1. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України / З.С. Варналій // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2014. — № 1. — С. 46–51.
2. Волошенко А.В. Шляхи до своєчасного виявлення і нейтралізації корупційних ризиків / А.В. Волошенко // Актуальні проблеми економіки. — 2015. — № 12 (174). — С. 312–321
3. Засади методології оцінювання рівня корупції в Україні [Електронний ресурс] / Інститут прикладних гуманітарних досліджень. — Режим доступу: http://www.iahr.com.ua/files/works_docs/16.pdf
4. Кожен третій українець готовий вийти на вулицю проти корупції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/2815.html>.
5. Корупція і тіньова економіка: політекономічний аспект : [монографія] / М.В. Фоміна, В.В. Приходько, М.Г. Каптуренко [та ін.] ; кер. авт. кол. і наук. ред. М.В. Фоміна. — Донецьк : Дон НУЕТ, 2012. — 333 с.
6. У МВФ оцінили вплив коупції ВВП України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/business/economics/4032172-u-mvf-otsinyly-vplyv-koruptsii-na-vvp-ukrainy>
7. USAID Anticorruption Strategy [Electronic resource]. — Access mode: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pdaca557.pdf.

*Тетяна ЖЕЛЮК**

ПІДВИЩЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ІНСТИТУТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний розвиток національних економік супроводжується потребами забезпечення збалансованості, демаркації національних і наднаціональних викликів національній безпеці, врахування обмежень у реалізації публічної політики (міжнародні норми, правила і угоди, вплив провідних центрів економічної сили, вплив країн-сусідів, політика міжнародних організацій, діяльність ТНК, міжнародні фінансові ринки), формування нової регіональної політики, що вимагає узгодження регіональних інтересів, розробки спільних міжрегіональних політичних, економічних, культурних проектів. Саме тому в Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (Указ Президента України від 12 сі-

* *ЖЕЛЮК Тетяна Леоніївна* — д.е.н., професор кафедри менеджменту та публічного управління, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна, t.zheliuk@tneu.edu.ua